

Damjana HUDNIK ZAVIRŠEK

[So]bivanje na robu mesta

Pot dobrot – sprehajalna pot med stanovanjsko sosesko Ruski car ter kmetijami v Savljah, Klečah in na Ježici

Bivanje v sožitju z naravo je ideal v številnih kulturah. Japonski izraz »satoryama« označuje idealen življenjski prostor ob riževih poljih in zelenjavnih vrtovih, blizu gričev in gozdov, kjer ljudje bivajo v počasnejšem ritmu podeželja.

Ali se je takemu bivanjskemu idealu mogoče približati tudi v soseski na robu glavnega mesta? Ali so za to potrebne velike spremembe, ali morda le drugačen pogled na prostor, njegove danosti in prepoznavanje potencialov, ki jih nudi?

Četrtna skupnost Posavje, ki obsega območje med severno ljubljansko obvoznico in reko Savo, je zelo raznolika – velik del te zavzemajo zelene površine s starimi vasi na savskih ježah v zaledju velike modernistične stanovanjske soseske in naselja individualnih hiš. Soseska Ruski car je bila zasnovana konec 60. let prejšnjega stoletja na travnikih in poljih, ki so jih obdelovali kmetje iz Kleč, Savelj in z Ježice.

Inovativna prostorska zasnova soseske (avtorji V. B. Mušič, M. Bežan, N. Starc) je na rob vaškega prostora vpeljala model urbane ulice, ki naj bi živost mestnega življenja ponesla na ljubljansko podeželje. V soseski so se naselili prebivalci iz različnih delov Slovenije in Jugoslavije. Veliko jih je prišlo s podeželja in so bivanje v stiku z naravo zamenjali za bivanje v utesnjenih betonskih stolpnica. Kljub naprednim prostorskim idejam in naporom načrtovalcev,

Slika 1: Med mestom in vasjo (foto: Marko Klemen)

Slika 2: Soseska, zgrajena na poljih in travnikih ljubljanskega Posavja (foto: Skupaj na ploščadi!)

da bi solesko zasnovali tako, da bi se čim bolje navezala na obstoječi prostor in ustvarila tudi svojega, je odprti javni prostor, namenjen sobivanju prebivalcev, ostal nedokončan. Soseska je (po) ostala vase obrnjena bivanjska skupnost, ki ni bila »mesto« z živahnimi ulicami, prav tako njeni prebivalci niso prepoznali potenciala, ki ga je ponujalo bivanje na robu podeželja.

Čeprav se v času hitrega razvoja in sprememb zdi skoraj neverjetno, so tako prebivalci vasi kot prebivalci soleske potrebovali nekaj desetletij, da so začeli prepoznati prednosti, ki jih ponuja njihovo sobivanje na robu mesta.

Pobuda za večjo povezanost med prebivalci soleske Ruski car in vasi v zelenem zaledju se je oblikovala z željo po iskanju novih načinov povezovanja med prebivalci različnih predelov četrtn

skupnosti Posavje, spodbujanju boljšega poznavanja in večje pripadnosti lokalnemu okolju in skrbi zanj, izmenjavi znanja in dobrin med lokalnimi prebivalci.

Polja in travniki ter lokalni pridelovalci hrane v Savljah, Klečah in na Ježici so glavne prednosti bivanja v soleski na obrobju mesta. V tem predelu Ljubljane se je mogoče že z minimalnim naporom prehranjevati po načelu »z njive na mizo«. Hkrati je veliko prebivalcev v neposredni bližini potencial tudi za pridelovalce hrane. Zaradi slabega medsebojnega poznavanja prebivalcev soleske in vasi in različnih življenjskih slogov te jasne in logične prednosti do pred kratkim niso bile široko prepoznane.

Prostor je živ organizem, za katerega je treba skrbeti, ga načrtno pripraviti na nove ideje. Arhitektura ima moč, da oživi raznovrstne in pozabljene prostore

in poveže različne posameznike v skupnost. Taki »spodbujevalci« so lahko zelo preproste prostorske intervencije, objekti, zgodbe ...

Pobuda o povezovanju se je preoblikovala v idejo o označitvi obstoječih pešpoti med stanovanjsko solesko in lokalnimi pridelovalci hrane – to so sprehajalne poti prebivalcev in nekatere od njih hkrati tudi delovne poti kmetov, ki obdelujejo zemljo. S projektom smo želeli preveriti, ali je mogoče s tem preprostim posegom v prostor in z njegovo promocijo spremeniti obstoječe vzorce, vedenje in ne nazadnje tudi bivanjske razmere prebivalcev velike stanovanjske soleske in starih vasi.

Ker je pobuda izšla iz lokalnega okolja, smo v načrtovanje vključili prebivalce. Idejo smo prvič predstavili v okviru mednarodnega dogodka Urbani spre-

Slika 3: Pot dobrot – sprehajalna pot med solesko Ruski car in pridelovalci v Savljah, Klečah in na Ježici

Slika 4: Označevalna tabla Pot dobrot (foto: Marko Klemen)

hod Jane>s Walk, ki promovira pešhojo v vsakdanjem življenju in pri vsakodnevnih opravkih. S sprehodom smo preverili različne mogoče trase poti, udeleženci sprehoda so nas opozorili na predele in ambiente, ki jih je vredno vključiti, opozorili smo na pozitivne učinke pešačenja na zdravje, na intenzivnejše in bolj doživeto spoznavanje prostora z vidika pešča, o dostopnosti in urejenosti obstoječih poti med sosesko in vasi, o skrbi za kulturno krajino, pestrosti lokalnih običajev, domačih imen v vaseh ipd.

Pot med mestom in vasjo smo poimenovali »Pot dobrot – čez cesto na Jež'co, v Savlje in Kleče«.

Začetek poti, ki povezuje 23 pridelovalcev v Savljah, Klečah in na Ježici, je pri osnovni šoli, ki s skrbjo za šolski vrt in čebelnjak ohranja povezanost s podeljem in tradicijo pridelovanja hrane, širi pa tudi vedenje o pomenu čebel za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Pot se nadaljuje skozi sosesko Ruski car, kjer se razdeli v dva dela – prvi popelje sprehajalce po ulicah in cestah do kmetij na Ježici, v Savlje in Kleče, drugi pa po kolovoznih poteh mimo travnikov pred Savljami do Kleč.

Pot dobrot je označena s sedmimi tablamami in talnimi oznakami. Sistem označevanj je bil delno zasnovan tudi glede na možnosti pridobivanja soglasij za postavitev označevalnih tabel. Table z zemljevidom in podatki o kmetijah stojijo na ključnih mestih ob poti (pri šoli in vrtcu, na osrednjem delu Bratovšve ploščadi, pri objektu v parku, v središču vasi ....). Znak za pot oblikovno izhaja iz markacije in se v prostoru pojavlja na podoben način – talne oznake so del površin za pešce.

V okviru projekta smo pripravili zloženko, ki so jo prebivalci dobili v poštne nabiralnike. S poudarjanjem domačih imen opozarjamo na zgodovino kraja, nekdanje obrti, vloge, značilnosti ... Želimo prebuditi zavedanje prebivalcev, da je soseska zrastle na njivah ter travnikih kmetov z Ježice, iz Savelj in Kleč.

Pot dobrot je s sosesko povezala več kot dvajset lokalnih pridelovalcev, ki pridelke ponujajo na različne načine – s prodajo na kmetiji, na stojnici v naselju, v trgovini na kmetiji, s sezonsko prodajo ...

Pot smo prebivalcem Bratovšve ploščadi predstavili in približali z organiza-

cijo tržnih dni na ploščadi ter vodenih sprehodov do kmečkih dvorišč, kjer lahko spoznajo pridelovalce, njihov način dela, poskusijo in kupijo pridelke prav tam, kjer so bili pridelani.

Tržni dnevi Pot dobrot bogatijo ulično življenje in vnašajo pestrost v dogajanje v soseski. Z vodenimi sprehodi do kmečkih dvorišč pa prinašamo živost v vasi, opozarjamo na pomembno vlogo kmetov pri ohranjanju in skrbi za kulturno krajino ljubljanskega Posavja ter širimo bonton ob sprehajanju po kolovoznih in delovnih poteh med polji in travniki.

Eden od projektov, ki ga je spodbudila Pot dobrot, je urbano čebelarjenje – postavitve skupnostnega panja in skrb za čebele. Prebivalce smo opozorili na to, kako lahko v urbanem okolju stanovanjske soseske sobivamo z drugimi živimi bitji in vplivamo na ohranjanje biotske raznovrstnosti. Prebivalcem smo podarili semena različnih vrst medovitih rastlin in jih povabili, naj jih posadijo na zelenice ob blokkih, v balkonska korita in na vrtove. Zasaditve med bloki stanovanjskih sosesk in vrtovi stanovanjskih hiš so z raznovrstnimi rastlinami in različnimi vrstami sadnega drevja bogata in raznovrstna paša za čebele v urbanem okolju.

Projekt smo začeli s sprehodom med čebelnjaki v Četrtni skupnosti Posavje ter ga nadaljevali z ureditvijo in postavitvijo skupnostnega panja in doma za čebele samotarke. S pomočjo čebelarja, ki je vključen v projekt Pot dobrot, smo skrbeli za čebeljo družino. Projekt smo končali s točenjem medu, v katerem se prepletajo okusi cvetlic soseske Ruski car in Četrtni skupnosti Posavje. Skupnostni panj je postal nova točka na Poti dobrot.

Čeprav so bili posegi v prostor z označitvijo poti minimalni, so spodbudili številne nove dejavnosti in vzpostavili nove odnose, ki spreminjajo

prostor soseske, vasi in kmečkih dvorišč v prostor sobivanja urbanih vasi in podeželske soseske ter omogočajo sožitje mesta in vasi v bližini polj, vrtov in čebelnjakov.

Idejna zasnova poti in oblikovanje označevalnega sistema:

Damjana Hudnik Zaviršek, Špela Nardoni Kovač, Alenka Kreč Bricelj

Izvedbo projekta so podprli:

Ministrstvo za kulturo RS, Mestna občina Ljubljana/Oddelek za kulturo, Četrtna skupnost Posavje

Pot dobrot je bila zasnovana kot del projekta Ploščad – dvorišče, igrišče, srečišče 2014, ki ga oblikuje in vsebinsko vodi pobuda Skupaj na ploščad!

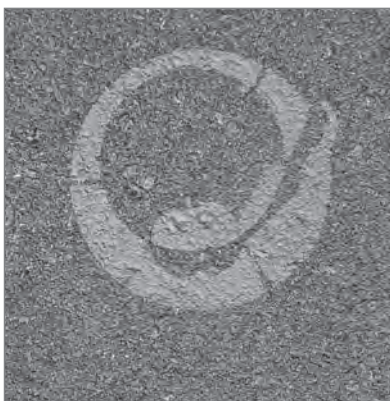
Vsebinsko oblikovanje, vodenje in izvajanje projekta med letoma 2015 in 2016:

Damjana Hudnik Zaviršek, Marko Klemen, Blaž Jamšek (Skupaj na ploščad!)

Damjana Hudnik Zaviršek,
univ. dipl. inž. arh.

Bratov Kunovarjev ulica 7,
1000 Ljubljana

E-pošta: damjana.zavirsek@gmail.com

Slika 5: Talne oznake Pot dobrot (foto: Marko Klemen)

Slika 6: Zloženko Pot dobrot (foto: Marko Klemen)

Slika 7: Tržni dan Pot dobrot na Bratovševi ploščadi (foto: Marko Klemen)

Slika 8: Skupnostni panj v šolskem čebelnjaku (foto: Blaž Jamšek)

Slika 9: Carski med – (izbrani okusi cvetic soseske Ruski car in ljubljanskega Posavja, (foto/oblikovanje nalepke: Marko Klemen)